

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ В КОНТЕКСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сергій Мальов, аспірант,

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Науковий керівник: Н.Л. Тодосієнко, кандидатка педагогічних наук, доцентка,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
(Україна).

TRAINING FUTURE TEACHERS TO FORM CHILDREN'S AESTHETIC COMPETENCE IN THE CONTEXT OF PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION

Serhii Malov, postgraduate student,

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розглядається актуальна в педагогіці проблема підготовки майбутнього вчителя до формування естетичної компетентності молодших школярів в умовах сучасної вищої освіти. Від розвитку професійної компетентності майбутнього педагога залежить правильне формування у молодшого школяра естетичної компетентності, фрагментарного пізнання краси навколишнього світу. Під час проходження студентами педагогічної практики, навчання, аудиторної, позааудиторної роботи естетичні цінності інтеріоризуються успішно в особистісні цінності дітей та перетворюються на правила її поведінки.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній учитель, естетична компетентність, молодші школярі, естетичні цінності.

Abstract. The article considers the current problem of training future teachers to form aesthetic competence of younger schoolchildren in the conditions of modern higher education. The development of professional competence of the future teacher depends on the correct formation of aesthetic competence in younger schoolchildren, fragmentary knowledge of the beauty of the surrounding world. During the students' pedagogical practice, training, classroom and extracurricular work, aesthetic values are successfully internalized into the personal values of children and transformed into rules of their behavior. Professional training of future primary teachers for formation of pupil's aesthetic competence.

Key words: professional training, future teacher, aesthetic competence, primary pupil, aesthetic values.

У світлі модернізації сучасної освіти, яка передбачає орієнтацію на особистиний розвиток дітей, їхніх здібностей у пізнанні і творчості формування естетичної компетентності є одним із найважливіших завдань виховання. Ефективність процесу забезпечує охоплення різних сфер культури, включаючи художню літературу, народну творчість, музичне мистецтво, театральне мистецтво, музичні твори, а також твори, які не стосуються науки. У реальній освітній практиці важливо, щоб більшість дітей ознайомилися з важливими першоджерелами, в основному з деякими творами художньої літератури. Таким чином, навчання як дошкільників, так і учнів початкової школи естетичної культури та розуміння її структури і змісту є надзвичайно важливим завданням. Це призвело до створення принципово нового підходу до підготовки педагогічних працівників як досвідчених професіоналів, які зможуть максимізувати свій потенціал у своїй кар'єрі. Отже, досліджувана проблема щодо формування естетичної компетентності педагогів дошкільної та початкової школи є дуже актуальною.

Багато вчених досліджують проблему розвитку естетичної компетентності особистості дитини, яка є актуальною в педагогіці. Дослідники Н. Ваганова, В.Гладуш, Я. Гойдош, Л. Масол, С. Марашко, Н. Миропольська, Г. Падалка, В. Рагозіна, Л. Рапацька, О. Рудницька, Р. Силко, Л. Старовойт, С.Фурманюк, О. Шевнюк, О. Щолокова та ін. приділяли

значну увагу проблемі формування естетичної компетентності в контексті виховання і культури особистості, дітей та студентської молоді.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити, як майбутні педагоги – вихователі та вчителі початкових класів готуються до розвитку естетичної компетентності дітей у рамках професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати теоретичного аналізу проблеми формування естетичної компетентності дітей виявляють актуальність і значущість феномена естетичної компетентності в розумінні та особистому ставленні до краси довкілля, природи й мистецтва; посилену увагу науковців до питань оптимізації системи естетичної та педагогічної підготовки педагогів. Згідно із прийнятими визначеннями сучасних українських учених, компетентність – є підходом до існуючих знань як до «інструменту розв’язання життєвих проблем, прийняття рішень у різних сферах життєдіяльності людини, це узагальнена здатність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, набутих завдяки навчанню, вихованню, інтеграції у простір соціальних і культурних відносин, міжособистісної інтеграції та спілкування» [1, с. 138].

Отже, акцент припадає на аксіологічний і соціокультурний виміри, формування готовності до самостійної діяльності особистості відповідно до світоглядних поглядів і ціннісних орієнтацій, з одного боку. З іншого – соціокультурних координат, що підкреслює визначальні показники загальної життєвої компетентності, виділяє її інтегративність. «Структурна модель складається з таких компетентностей: методологічна, аутопсихологічна, психологічна, соціально-психологічна, громадянська, комунікативна, інформаційна, соціальна, рефлексивна, компетентність спільної творчості, професійна» [4, с. 108].

Відомо, що компетентність є готовністю до художньо-творчої самореалізації особистості, самоосвіти й самовдосконалення у духовній сфері і педагогіці мистецтва. Вона забезпечується предметними знаннями й уміннями, провідну роль серед яких відіграють сформовані саморегуляційні навички. Виявлення важливих цілей, самостійність планування і шляхи їх досягнення, раціональний розподіл сил під час мистецької діяльності та їх мобілізація, чіткий самоконтроль і самооцінювання самоорганізація, рефлексія та корекція саморозвитку є основними компонентами самоосвіти та творчої діяльності. Це передбачає змінений підхід до викладання мистецьких дисциплін з пізнавальної площини переважно до діяльно-творчої площини – суб’єкт-суб’єктної. Культурологічний тип парадигми є одним із аспектів модернізації мистецької освіти шляхом поступового формування взаємопов’язаних професійно-культурних і загальнокультурних складників. На думку О. Рудницької, «культура завжди залишається скарбницею досвіду, яку люди постійно збагачують. Кожний індивід живе і діє в умовах культури, а культура наповнює собою індивіда» [6, с. 110–111]. Починаючи з дошкільного закладу діти повинні отримувати завдання для самостійної роботи та поступово зменшити кількість керівництва викладачами, одночасно збільшуючи діяльність, яка стосується мистецтва.

Таким чином, науковці визначають чотири компоненти освітнього досвіду техніки навчання, які повинні добре засвоїти, знати та вивчати студенти: розуміння пізнавальної сфери діяльності, досвід виконання відомих завдань, творчої діяльності, емоційного і ціннісного ставлення до реальності, культурологічний підхід, щоб формувати шкільний потенціал вчителя. Таким чином, «процес виховання забезпечує трансмісію культури і перетворює освіту на її невіддільну частину» [8, с. 19]. Культура не може існувати поза естетичною складовою буття – краси, гармонії та досконалості, а також, «через культуру реалізується естетична самодетермінація особистості» [7, с. 13]. Естетична культура є вмінням трактувати та організувати естетичну компетентність, передбачити перспективу перебування людини в світі.

В сучасних дослідженнях висувається гіпотеза, згідно якої естетична культура, яка охоплює усі основні форми взаємодії людини зі світом, зокрема, це й предметно-практичні, і духовні, є для людства найціннішим естетичним досвідом. Учені, філософи, педагоги та літературознавці погоджуються, що естетична компетентність має функціональну структуру,

яка відрізняється від її складу, який включає окремі сфери естетичної діяльності. Як діяльність, що створює художні цінності та об'єктивує їх, мистецтво є основою естетичної компетентності. «Художня самодіяльність, народне мистецтво, фольклор, архітектура, дизайн, художня література тощо є елементами естетичної компетентності, що включає соціальні сфери життєдіяльності людей, такі як культура побуту та дозвілля» [9, с. 235].

Естетична здатність людини залежить від традицій і цінностей, які є частиною культури суспільства. Звернення мистецтва до інтересів суспільства, забезпечення державою певних умов для вільної художньої творчості кожної людини, послідовне всебічне залучення її до різних видів естетичної і художньої діяльності та перетворення цінностей світової художньої культури на духовний здобуток народу – це все елементи естетичної компетентності. Розвинена естетична чуттєвість, зокрема, естетичне сприйняття, переживання, емоції, почуття та чуттєва частина естетичного смаку і естетично розвинений розум, або інтелект (естетичний смак, раціональна частина, естетичний ідеал, естетичні потреби, погляди, переконання) є двома основними компонентами розвиненої естетичної компетентності особистості. Розвиток всіх компонентів естетичної свідомості – почуттів, поглядів, переживань, потреб і ідеалів, а також вмінь і навичок активно перетворювати речі в мистецтві, праці, побуті та міжособистісних стосунках є показниками рівня естетичної компетентності. Отже, естетична компетентність – це рівень опанування суспільством естетичної культури. Таким чином, співвідношення між естетичною компетенцією особистості та естетичною культурою суспільства визначається ступенем засвоєння особистістю естетичних цінностей. Сприйняття краси, почуття, потреби, ідеали та смаки є частиною естетичної компетентності. Вони визначаються розумовою, моральною, емоційною та духовною діяльністю людини і призводять до значних змін у її світосприйнятті, переконаннях і поведінці. Вони також сприяють розвитку естетичної діяльності особистості та всебічному розвитку її творчих сил і здібностей відповідно об'єктивним законам розвитку краси. Саме соціальна значущість речі, явища чи дії є основою естетики. В акті естетичного ставлення людина цікавиться навколишнім світом у зв'язку з її діяльністю та змістом життя. Естетичні емоції – це особливий психологічний відгук, реакція на явища навколишнього світу, які складають основу повсякденної естетичної свідомості.

На думку вчених, емоційні переживання, пов'язані з емоційними переживаннями та усвідомленням естетичних відношень, відомі як естетичні переживання. Елементи естетичної свідомості, такі як естетичне сприйняття, уявлення та враження, дуже близькі до цього значення. Найважливішою характеристикою особистісного становлення є естетичний смак, який показує рівень самовизначення людини. Естетичний смак не обмежується простою здатністю оцінювати красу, оскільки він закінчується привласненням або відкиданням культурної та естетичної цінності. Таким чином, визначення естетичного смаку – здатність людини вибирати естетичні цінності, що призводить до саморозвитку та самоформування. Однією з форм відображення об'єктивної дійсності є естетичний ідеал. Завдяки цьому відображення є активним, творчим процесом, а не пасивним. Це завжди пов'язано з здатністю відкинути непотрібне, привнесене та несуттєве і проникати в суть предмета. Основні, визначальні суспільні відносини, які визначають кожну людину в певному суспільстві, виявляються його «почуттєвим ідеалом». Спеціальні дисципліни гуманітарного циклу, такі як методики мистецьких дисциплін, етика та естетика тощо, є основою для розвитку естетичної компетентності.

Компетентнісний підхід до професійної підготовки дозволяє вивчати зв'язки між навчальними предметами та окремими предметами. Поняття про навколишню дійсність формуються через перетворення інформації, що відображає об'єкти і явища в сукупності їх властивості. Відбувається певний інформаційний контакт майбутніх педагогів і розширення власного тезауруса особистості студентів. Отже, науковці стверджують, ефективність різних видів діяльності, включаючи й педагогічну, забезпечується адекватністю її інформаційної основи та усвідомленням суб'єктно-об'єктивних сторін педагогічної потреби.

Таким чином, готовність майбутніх фахівців до формування естетичної компетентності дитини передбачає інформаційно-мотиваційну спрямованість на означену діяльність, а саме: формування професійного та особистого інтересу до набуття естетичної компетентності, усвідомлення завдань формування естетичної компетентності у дітей; накопичення загальних знань про психологічні та педагогічні особливості формування естетичної компетентності молодших школярів; збагачення емоційно-рефлексивної реакції на об'єкти і явища навколишньої дійсності; усвідомлення їх естетичного та виховного потенціалу; розвиток здатності до формування, уміння і забезпечення асоціативної і образної обробки інформації; активізація художнього мислення майбутніх педагогів; усвідомлення доцільності та необхідності використання інтегративних зв'язків у системі навчально-виховної роботи з молодшими школярами. В процесі дослідження з метою формування естетичної компетентності студентів, майбутніх учителів практикувалися, проектні завдання, слайдлекції, практичні завдання, прес-конференції, які надавали змогу закріплення на практиці здобутих теоретичних знань. Доведено, що більшість студентів із задоволенням генерували нові ідеї, у них активізувався інтерес й активність, до пошуку нових ідей, потреба у створенні із них варіантів просторових об'єктів. Одним з цікавих основних методів формування естетичної компетенції студентів став метод інтегрованого навчання у формі розробки мистецьких проектів.

Для усвідомлення майбутніми учителями необхідності систематичного проведення роботи з формування у молодших учнів естетичної компетентності ми пропонуємо застосовувати різноманітні форми, методи, прийоми, щодо удосконалення підготовки майбутніх фахівців, зокрема, це: внесення до змісту навчальних курсів естетико-пошукових завдань; обговорення-диспут; пропонування під час проходження студентам виробничої педагогічної практики наступних видів роботи: розгляд сучасних програм для початкової школи з набуття естетичної компетентності дітей, визначення ступеня застосування педагогом інтегративних зв'язків у навчально-виховній роботі з дітьми з огляду на забезпеченість асоціативно-образною обробкою отриманої інформації в наступності у навчанні та вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Отже, розвиток естетичної компетентності в контексті професійних компетентностей майбутніх вчителів початкових класів є цілісним педагогічним процесом у процесі викладання нових дисциплін та виховної роботи. Рівень сформованості естетичної компетентності особистості визначається кількістю компонентів, а також ступенем їх вираження в діяльності та поведінці здобувачів. Для того, щоб збільшити ефективність формування естетичної компетентності, необхідно активізувати творче мислення студентів у контексті об'єднання наукових і художніх дисциплін під час підготовки до навчання та під час навчання.

Список використаних джерел

1. Життєва компетентність особистості: Наук.-методичний посібник. За ред. Л.В.Сохань, І.І.Єрмакова, Г.Г.Несен. Київ, 2003. Вип. 2. С.138.
2. Ільман В. В. Деякі аспекти вдосконалення професійної підготовки вчителя початкової школи: сучасні тенденції. Рідна школа. 2011. №1-2. С. 30–37.
3. Кривошея Т. М. Наступність у навчанні та вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку в педагогічній спадщині Я. А. Коменського. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка*: збірник наукових праць. 2009. № 28. С. 349–354.
4. Мальов С.В. Формування естетичної компетентності дітей молодшого шкільного віку: методичний посібник. Вінниця. Вид-во «Твори», 2024. 120 с.
5. Родигіна І. І. Компетентісно-орієнтований підхід до навчання. Харків: Видавнича група «Основа», 2005. 96 с.
6. Рудницька О. Культуровідповідність мистецької освіти. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монограф. зб. ст. Київ, 2000. С. 108–133.

7. Тодосієнко Н. Л., Барановська І. Г. Формування мистецької компетентності дітей як необхідна складова професійної підготовки майбутніх учителів. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Київ. 2024. Вип. 32. С.115–124. <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series14.2024.32.15>
8. Тодосієнко Н. Л., Коваль Т. В., Граб О. Д. Арт педагогіка в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: перспективи та творчий потенціал. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія. Вінниця, 2024. Вип. 76. С. 19–27. <https://vspu.net/nzped/index.php/nzped> <https://doi.org/10.31.652/2415-7872-76-19-2703.pdf>
9. Шевченко Ю.В., Дубяга С.В. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів до формування естетичної компетентності учня. *Збірник наукових праць Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького*. Серія: Педагогіка, 2014. № 1 (12). С. 235–238.

СПІЛЬНЕ МУЗИКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА ТА ВИХОВАНЦІВ

Анастасія Марусик, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»

Науковий керівник: І.Г. Барановська, кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна).

JOINT MUSIC MAKING AS A MEANS OF FORMING THE CREATIVE PERSONALITY OF THE TEACHER AND STUDENTS

Marusyk Anastasiia, bachelor's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розглядається роль спільного музикування як ефективного засобу формування творчої особистості педагога та вихованців у контексті дошкільної та початкової мистецької освіти. Аналізуються теоретичні та практичні аспекти використання різних форм та методів музичної діяльності (вокальної, інструментальної, імпровізаційної) для розвитку творчих здібностей, комунікативних, рефлексивних, аналітичних та інтерпретаційних навичок.

Ключові слова: спільне музикування, ансамблеве музикування, творча особистість, творчий потенціал, музична діяльність, педагог, вихованці

Abstract. The article examines the role of joint music-making as an effective means of forming the creative personality of the teacher and pupils in the context of preschool and primary art education. Theoretical and practical aspects of using various forms and methods of musical activity (vocal, instrumental, improvisational) for the development of creative abilities, communicative, reflexive, analytical and interpretive skills are analyzed.

Key words: joint music-making, creative personality, musical education, creative abilities, musical activity, teacher.

У сучасній дошкільній та початковій мистецькій освіті особливо гостро постає питання розвитку творчої особистості. Творчість стає не лише засобом самовираження, але й необхідною умовою для успішної адаптації до змін, пошуку нестандартних рішень та розвитку інноваційного мислення. Музичне мистецтво, як потужний інструмент емоційного впливу, відіграє особливу роль у цьому процесі. Спільне музикування виступає не лише формою художньо-педагогічної колективної взаємодії, а й потужним засобом розвитку творчої особистості як педагога, так і вихованців. У процесі спільного музикування